

Hoofdstuk 1

Het negende gebod in onze tijd

Inleiding

Voorzichtig zijn in het spreken maar vooral in het zwijgen over iets wat niet gezegd mag worden, daarover gaat het in dit boek. Dit spreken en zwijgen moet staan onder de gehoorzaamheid van het negende gebod. Daarom besteden we in dit hoofdstuk eerst aandacht aan het negende gebod op zich en in het volgende hoofdstuk aan de uitleg ervan door de Heidelbergse Catechismus. Nadat we in hoofdstuk 3 het misbruik van de tong hebben belicht vanuit Jakobus 3:1-12, halen we in de daaropvolgende hoofdstukken één zonde tegen het negende gebod speciaal voor het voetlicht. Het betreft het roddelen of kwaadspreken over een ander, dat zo alledaags is en daarom vaak niet als zonde tegen het negende gebod wordt ervaren.

De waarheid liefhebben en de leugen haten

Het negende gebod luidt: *'Gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw naaste.'*

De Heere heeft in Zijn wet dit gebod gegeven om de waarheid te handhaven tegenover de leugen.

Het gaat in het negende gebod om de bescherming van het welzijn van onze naaste, doordat wij de waarheid liefhebben en spreken. Bij waarheid gaat het over waarheid *tegenover*

onze naaste, waarheid *over* onze naaste en de waarheid *van* de naaste. Dit laatste betekent dat wij er niet bij voorbaat van uitgaan dat we onze naaste moeten wantrouwen. Onze gezindheid moet zijn om hem ons vertrouwen te geven, tótdat eventueel het tegendeel blijkt. In dit hoofdstuk staan we stil bij hoe het gesproken woord in onze tijd vaak gebruikt wordt, niet zoals het negende gebod ons voorhoudt, in dienst van de waarheid, maar van de leugen of het kwaad gerucht. In hoofdstuk 2 bespreken we hoe in Zondag 43 de Heidelbergse Catechismus de uitgestrektheid van dit gebod bespreekt en uitlegt.

Hoe is de leugen in de wereld gekomen?

Bij roddelen wordt de waarheid vaak geweld aangedaan. Dat het meer of minder kwaadspreken van een ander ons allen in het bloed zit, vindt zijn oorzaak in het feit dat we door onze zondeval de duivel zijn toegevallen.

Door de zondeval is de leugen niet alleen in de wereld gekomen, maar de leugen doortrekt het hele menselijke bestaan. Uit de mond van de satan lezen we in de Bijbel in Genesis 3:4 de eerste leugen: *'Gijlieden zult de dood niet sterven.'* Onze voorouders Adam en Eva hebben dit woord – dat een leugen was – geloofd. Met als gevolg dat ze het woord van de Heere – dat de waarheid is – hebben overtreden. Zij, en wij in hen, zijn een handlanger geworden van de duivel en sindsdien meer aangelegd op de leugen dan op de waarheid.

Dit zegt de Heere Jezus in Johannes 8 in een gesprek dat Hij heeft met de Farizeeën. Zij willen niet geloven in Zijn woord en als reactie daarop zegt de Heere Jezus in vers 44: *'Gij zijt uit de vader de duivel, en wilt de begeerten uws vaders doen. Die was een mensenmoorder van den beginne, en is in de waar-*

heid niet staande gebleven; want geen waarheid is in hem. Wanneer hij de leugen spreekt, zo spreekt hij uit zijn eigen; want hij is een leugenaar en de vader derzelve leugen.'

Met deze woorden spreekt de Heere Jezus een ontzaglijk oordeel uit over deze zeer godsdienstige mensen, die zich erop voor lieten staan Abrahams kinderen te zijn en de waarheid in pacht te hebben.

Taal in onze tijd

We zeggen niet te veel als we stellen dat het verval van de taal misschien wel het grootste probleem is van onze tijd. Er is steeds meer taalverruwing, vergroving in het taalgebruik. Het spreken van velen wordt gekenmerkt door wat omschreven wordt als 'turbotaal'. Om gehoord te worden, moet je overdrijven.

Een kenmerk van deze tijd is daarom platheid in het taalgebruik. In plaats van te zwijgen is het gewoon geworden elkaar ongezoeten de waarheid te zeggen. Men steekt zijn mening niet onder stoelen of banken maar slingert via een tweet, een app of een mail 'zijn waarheid' de wereld in.

Het feit dat onze samenleving anoniemer is geworden en er minder onderlinge samenhang wordt gevoeld tussen mensen, versnelt de hierboven geschetste negatieve ontwikkeling van de taal in hoge mate.

Ten slotte noemen we nog de roddelpers, het versluierde taalgebruik in de reclame en de verfijnde manier waarop in het publieke en politieke debat de waarheid wordt verdraaid.

Dit alles bij elkaar maakt dat de mens anno 2016 niet aarzelt om de waarheid tot leugen en de leugen tot waarheid te maken als hem dat zo uitkomt.

Vrijheid van meningsuiting

In dit boek zijn we bezig om aandacht te vragen voor méé-zwijgen, als het gaat om geen kwaad gerucht voort te brengen. De heersende opinie is juist het tegenovergestelde. Het beroep op de vrijheid van meningsuiting is een heilig huisje geworden. Met een beroep op de vrijheid van meningsuiting mag ik zeggen wat ik wil, ongeacht wat een ander ervan vindt. De moderne media scherpen dit nog aan. Niet meer 'het geen vals getuigenis geven' is bepalend voor wat we wel of niet zeggen. Door het ontzaglijke relativisme is er geen alomvattende waarheid meer, maar heeft ieder zijn eigen waarheid. De vraag of die waarheid een leugen is, wordt niet gesteld. Men wil liever niet meer weten van een onafhankelijke norm die bepaalt wat wel of geen waarheid is. Daarbij komt nog dat velen zich laten leiden door een oppervlakkig pragmatisme in de zin van: 'Wat werkt en effect heeft, dát is waar.'

Zo zien we dat de vrijheid van meningsuiting voortkomt uit een grote ik-gerichtheid en zich bedient van taalverruwing. Dat dit alles ten koste gaat of kan gaan van onze naaste, vindt men geen reden om te zwijgen.

Vanuit de tolerantiegedachte moet de ander mijn mening maar accepteren en als hij het er niet mee eens is, mag hij mij op dezelfde manier zijn waarheid laten horen.

Tegen de achtergrond van onze cultuur zien we hoe groot het belang en de waarde is van het negende gebod.

Helaas moeten we constateren dat dit gebod met voeten wordt getreden. Het gevolg is dat onze samenleving wegzinkt in het moeras van de leugen en we onze naaste zien vereenzamen.

De kracht van woorden

Tegenover de alom verkondigde vrijheid van meningsuiting worden we in Gods Woord geroepen om, als we spreken, geen vals getuigenis van onze naaste te geven. En als we dat niet willen doen, roept de Heere ons op om te zwijgen. Zwijgen omdat woorden geweldige schade kunnen aanbrengen als we onze tong in dienst stellen van de leugen of een vermeende waarheid (die ook een leugen is).

We illustreren dat met een verhaal uit de Joodse Talmoed. Daarin wordt uitgelegd dat onze spraak is als een afgeschoten pijl. Als hij eenmaal is losgelaten, keert hij niet meer terug. De schade die is aangericht door roddelen, is onvoorspelbaar en onherstelbaar. Het gaat om het volgende verhaal.

Een man vertelde in zijn dorp roddelverhalen over de plaatselijke rabbijn. Later realiseerde hij zich wat hij verkeerd had gedaan en kreeg spijt. Hij ging naar de rabbijn en vroeg vergiffenis. Hij verklaarde dat hij bereid was alles te doen om het weer goed te maken.

‘Neem een zak met graan’, sprak de rabbijn, ‘en strooi dat uit in de wind, en kom over een week bij me terug.’ Hoewel de man het een vreemd antwoord vond, deed hij het. De opdracht was niet moeilijk om uit te voeren. Na een week kwam hij terug bij de rabbijn en vertelde dat hij het had gedaan. Op zijn vraag wat hij nu verder moest doen, antwoordde de rabbijn: ‘Ga nu al die graankorrels verzamelen.’

‘Dat is toch onmogelijk?’ reageerde de man verbaasd. ‘Die zaden zijn alle kanten op gewaaid en sommige zijn in de grond terechtgekomen en hebben misschien al wortel geschoten.’

‘Precies’, zei de rabbijn, ‘zó is het met geroddel. Al je woor-

den zijn verspreid door de wind. Sommige hebben wortel geschoten, en die kun je net zomin ongedaan maken als dat je die graankorrels niet meer kunt verzamelen. De schade die je veroorzaakt hebt is niet meer te herstellen.'

Respect tonen

In de Westminster Catechismus wordt bij het negende gebod uitgelegd op welke manier de Heere vraagt dat we respect tonen ten opzichte van onze naaste.

In antwoord op vraag 144 lezen we dat onze houding bepaald moeten worden door 'een menslievende achting van onze naasten door hun goede naam lief te hebben, die te wensen en ons erin te verheugen, ons te bedroeven over hun zwakheden en die te bedekken; het openlijk erkennen van hun gaven en talenten, het verdedigen van hun onschuld, een bereidwillig aanvaarden van goede berichten over hen en onwilligheid om slechte dingen over hen aan te horen.'

Op deze manier respect tonen voor onze naaste gaat gepaard met liefde tot de waarheid. Het maakt bovendien dat we in veel situaties niet onze mening willen uiten maar juist leren zwijgen tot welzijn van onze naaste. We beluisteren hier dezelfde toon en gezindheid die we ook vinden in de uitleg van onze Heidelbergse Catechismus bij dit gebod. Daar zullen we verder op ingaan in het volgende hoofdstuk.